

JADRANSKI INSTITUT JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE U RIJECI

U svojim je skromnim prostorima ostvario Jadranski institut jedinstvenu priredbu – permanentnu izložbu, u kojoj se tretira stručno izabran glagoljski kulturnohistorijski materijal kroz stoljeća. Po ukusnom i znalačkom raspoređenju izložba može ne samo točno informirati svakog posjetioca, već i privući svakoga svojom zanimljivošću. Izložba je namijenjena jednako širokoj publici kao i strancima, kojima se na jednom mjestu pruža uvid i daje informacija o jednom kulturnom fenomenu ovog dijela Hrvatske, o kome redovito nemaju uopće predodžbe. Ta zbirka, što se sve više proširuje na temelju terenskog rada, služi napose đacima riječkih škola, da na tim dokumentima hrvatske prošlosti u kamenu i u slici upoznaju što bolje svoj zavičaj. U prostorijama se Instituta održavaju naime redovito predavanja u obliku seminara za pojedine đачke skupine. Treba napose istaknuti, da je jedan od tenora te izložbe: da nije glagoljica kao pismo u Hrvatskoj (osobito u Istri i u Hrvatskom Primorju) bila isključivo crkveno pismo, već da je upravo u ovim krajevima prožela sav naš javni kulturni i društveni život.

Već na ulazu u sam glavni izložbeni prostor svakog će posjetioca privući sretno postavljena prozorna ruža (u odljevu) crkve u Omišlju, glagoljskom signaturom meštra Sinoge s točnim glagoljskim natpisom o gradnji godine 1495. Kraj tog glavnog akcenta redaju se u odljevima druga kamena glagoljska svjedočanstva. Iz tog prilaza ulazi se u glavnu dvoranu. Njezine su zidne plohe u skali bijele sive i crne boje. Na prvom zidu dočekuju posjetioca ekslikativni grafikoni, koji tumače ukusnom dekorativnom cjelinom jasno hiljadu godina slavenskog pisma u vremenu i prostoru kao i geografski smještaj najvažnijih glagoljskih spomenika Istre, otoka i Hrvatskog Primorja s točnom oznakom zapadne periferije našeg urođenog življa kroz stoljeća. Na sivilu glavnog zida rasporedene su mulaže od najranijih reljefa i uklesanih napisa u glagoljici, pa sve do onih kasnijih petnaestog i šesnaestog stoljeća. Ta kamena svjedočanstva započinju Valunska ploča, Krčki i Plominski natpis, svi redom iz XI. stoljeća, zatim Grdoselski ulomak iz XII. stoljeća i odljev »Bašćanske ploče«, ponad koje je smješten natpis iz Senja s romaničkim reljefom sv. Martina iz god. 1330. U središtu je tog zida prekrasna kustodija meštra Benka iz Sočerge, koji se nalazi u crkvi Predloke. I to izvanredno ostvarenje domaćih istarskih meštara nosi pečat slavenskog pisma. Dalje se nižu epitafi plovana iz Bačve (kraj Poreča) i plovana iz Lovrance, kao i natpis benediktinskog opata iz Omišlja. Jednako se tu nalaze i epitafi kneza iz Košljaka i seoskog župana. Među tim se natpisima nalazi i natpis o gradnji crkve u Belgradu Vinodolskom.

Sučelice tom glavnom skupu izložaka poredani su dalji glagoljski napisi i reljefi, koji geografski sežu sve do Trsta. Sred njih se ističe kopija zidne slika-rije iz Draguča meštra Antona s Padove (1529) s glagoljskim natpisom. Ispod prozora namještene su reprodukcije glagoljskih iluminiranih kodeksa, nadalje primjeri štampe domaćih glagoljaških štamparija (Senj i Rijeka) kao i primjeri protestantske glagoljske štampe. Posebnost te čitave izložbe jesu mulaže »župan-

skog stola« iz Tinjana s devet kamenih sjedišta grubo otesanih. Rudimentarna forma tog kamena ilustrira javni život starodrevnih slavenskih komuna u Istri.

Uz taj glavni dio raspoređeni su i izloženi u manjim prostorima dokumenti o nedavnoj prošlosti najzapadnijeg kraja naše domovine pod raznim okupatorima, kao i o borbi i otimanju našeg življa kroz prošli vijek. Izloženi su brojni grafikoni, statistike i geografske karte, fotografije, proglosti, štampa, časopisi i novine kao i slike pojedinih istarskih ličnosti političkih i kulturnih predstavnika. Znakljivo su u toj reviji dokumenata sabrana i izložena svjedočanstva Oslobođilačke borbe, koja je okrunjena uspjehom, da je konačno ispaćena Istra vraćena majci zemlji.

Cijela ta priredba pokazuje u svom postavu, u izboru materijala, kao i u metodičkom raspoređenju predani rad članova Jadranskog instituta u Rijeci te zaslužuje svako priznanje, a Jugoslavenska akademija može se ponositi radom svoje riječke ustanove.

Lj. B.